СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Диана Петрова Ковачева,
доцент по международно право и международни отношения в Института за държавата и правото, БАН
член на научно жури, за придобиване на образователна и научна степен „доктор" по професионално направление 3.6. Право (Международно публично право)

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

С настоящото представям становището си за дисертационния труд на Антон Георгиев Ташуков „Взаимоотношението между правото на ЕС и конституциите на държавите-членки".

ОБЩИ ДАННИ ЗА НАУЧНИЯ ТРУД

Антон Георгиев Ташуков е докторант по Право на Европейския съюз по докторска програма „Международно право и международни отношения", в секция „Международноправни науки " на Института на държавата и правото при БАН от 2012 г. Автобиографията на кандидата съдържа данни за последователна научна работа, като и за интереси в областта на правото на Европейския съюз.

Във връзка с участието в процедурата е представен дисертационен труд „Взаимоотношението между правото на ЕС и конституциите на държавите-членки" в обем от 295 страници. Трудът включва въведение, три глави, заключение и библиография (19 страници). Дисертацията съдържа 515 бележки под линия.

В структурно отношение основните правни въпроси, разглеждани в дисертацията, са разпределени балансирано в отделните й глави.

Представени са и автореферат, публикациите, с които участва в процедурата, автобиография, справка за приносите, преценка от научния ръководител, резюме на английски език и справка за кредитите.

Освен дисертационния труд „Взаимоотношението между правото на ЕС и конституциите на държавите-членки", Антон Георгиев Ташуков участва в процедурата с шест статии в областта на научната дисертация и шест публикации и публикувани трудове, извън предмета на дисертационния труд, две от които на английски език.

АНАЛИЗ НА ПРЕДСТАВЕНИЯ НАУЧЕН ТРУД

Дисертацията е посветена на интересен и актуален проблем, който макар да не нов за правната доктрина е разгледан през нова гледна точка на основата на авторовата теза за нерушимото ядро на конституцията. В този смисъл проблемът, на който е посветена дисертацията не е разглеждан в цялост в българската доктрина и представлява систематично изследване на спецификите, които възникват вследствие на взаимоотношението между европейския правен ред и конституциите на държавите членки като върховен закон на национално ниво. Въпросът има не само теоретично, но и практическо значение, защото разглежда проблеми от интеграционен и конституционен правопорядък, които са от значение за правилното и еднообразно действие на европейската и националните правни системи.

Разработката предлага самостоятелна теория по разглеждания въпрос, която подкрепя с примери от всички национални конституции на държавите членки на Европейския съюз.

Сред проблемите, които авторът изследва централно място заемат въпросът взаимоотношението между правото на ЕС и националните конституции. В този контекст са изследвани проблемите за суверенната идентичност на държавите в светлината на действащите интеграционни процеси и начините за проверка на нормите на конституцията за съответствие с правото на Европейския съюз. В тази връзка са разгледани и други, свързани с основната тема въпроси, като възможността конституционните съдилища да отправят преюдициални запивания до Съда на ЕС и необходимостта от защита на националните конституции от правото на ЕС и реципрочната необходимост от защита на правото на ЕС от националните конституции

При написването на дисертацията Антон Ташуков е положил много сериозни усилия да събере и представи голяма по обем научна информация, да я анализира и да я представи обосновано и задълбочено. Подробната библиографска справка с трудове на български и английски език потвърждава този извод.

При създаване на научния труд Антон Ташуков е откроил ясно целите, тезата, задачите и методологията на своето научно изследване. Основната теза на автора е, че разглежданите взаимовръзки и достижения на правото на ЕС следват от взаимното навлизане на съюзното право в националното право и *vice versa*, с основополагащо значение на ролята на националните конституции.

С оглед изясняване и доказване на основата теза на дисертационния труд авторът си поставя 12 научно-изследователски задачи. Сред основните задачи е посочено и предложение за въвеждане на понятието *„ненарушимо ядро на конституцията“* и очертаване на ефекта му като ограничител на границите на правото на Европейския съюз през призмата на конституционната идентичност, съществените елементи на държавността и основните права на човека, както и идентифициране на начините за защита на *ненарушимото ядро*.

Интерес предизвиква и задачата за изясняване на тезата за възникващата необходимост от защита на двата правни реда един от друг и идентифицирането на способи за защита на националните конституции от правото на Европейския съюз и защита на правото на ЕС от националните конституции

Поставените научни задачи и тяхното последователно разгръщане в отделните глави допринасят за изясняване на проблема и подчертават практическите достойнства на работата.

В първата глава авторът на дисертацията си поставя за цел да изследва взаимоотношението между правото на Съюза и конституциите на държавите членки като е дефинирана същността на всички национални конституции чрез представяне на вижданията на българската и чуждестранната правни доктрини и е направен анализ на фундаменталните конституционни норми, които се съдържат в тях.

В тази глава удачно е избрано да бъдат разгледани възможните хипотези, които се откриват пред държава кандидат членка и държава-член на ЕС, когато националната конституция съдържа норма, която противоречи на правото на ЕС. Така въпросът за примата на правото на ЕС се очертава ясно през възможностите на държавата при колизия с правото на ЕС: да измени конституцията си; да се присъедини под условие, че ще измени конституцията или да откаже да се присъедини към ЕС.

Глава първа съдържа авторова теория относно специфичната роля на националните конституции във връзка с действието на правото на Европейския съюз. Тя надгражда основните функции на конституцията, идентифицира нейните основни функции в рамките на взаимоотношението с правото на ЕС. Личи познаване на практиката на националните конституционни съдилища като компетентността им е разгледана през призмата на изискването за „национална юрисдикция“ и възможността на конституционните съдилища да отправят преюдициални запитвания до Съда на ЕС, както и правото на СЕС да откаже да допусне или да се произнесе.

Направеният преглед удачно е използван като основа за надграждането на

съществуващите вече в теорията правни изводи. Личи познаване на българската и международна доктрина.

В този смисъл Глава първа е удачно използвана за поставяне на основата на анализа и очертаване на авторовите тези. Може да се направи извод, че Глава първа се явява солидна основа за разгръщане на специфичните проблеми, които са обект на разглеждане в останалите глави на монографията.

Втората глава на дисертацията разглежда особеностите на действието на националните конституции в контекста на правото на Европейския съюз.

В тази глава е извършен изчерпателен и задълбочен сравнителноправен анализ на принципите определящи действието на правото на ЕС и техния аналог в националните конституции. Този подход осигурява пълнота на изследването, има важно значение при обосноваването на изводите на автора и обособяването на авторови становища по разглежданата проблематика.

Справнителноправният анализ е удачно използван от автора за обосноваване на авторовата теза, че при евентуална колизия между двата принципа, предимство има принципът на върховенство на правото на Европейския съюз, съгласно установената практика на Съда на ЕС, освен ако частта от националната конституция попада в т.нар. „ненарушимо ядро на конституцията“ и може да бъде защитена чрез клаузата за защита на националната идентичност или чрез другите способи за контрол (ultra vires и national constitutional review).

Висока оценка заслужава типологизирането на националните конституции според отношението им към правото на Европейския съюз.

Същностен принос на труда е отправянето на препоръки *de lege ferenda,* приложими при изготвяне и изменение на националните конституции на държавите членки и потенциалните кандидатки за членство с цел осъществяване на по-голяма съвместимост и отвореност към съюзното право.

Раздел трети от Глава втора въвежда понятиен апарат, който е необходим за разбиране и изследване на взаимоотношението между правото на ЕС и националните конституции, който стои в центъра на авторовата теза, а именно понятието за *„ненарушимото ядро“* на конституциите.

Удачно е да се обмисли понятийният апарат да бъде представен в началото на дисретационния труд, където може да допринесе за изясняване на същността на авторовите тези. Подобно разместване не бива обаче да се отрази на баланса в съотношението на отделните глави.

Глава трета е посветена на проблемите и предизвикателствата на взаимоотношението между правото на ЕС и конституциите на ДЧ.

Подробно са разгледани конфликтните взаимоотношения с конституциите на държавите членки и е направено предложение за систематизиране на практически ненормативни основания за влияние на националното право към наднационалното и *vice versa*

Специално внимание е отделено на предложена от автора рамка на механизмите осигуряващи съответствие между правото на Европейския съюз и националното право – както от гледна точка на инструментите на ниво ЕС, така и от гледна точка на националното право.

В заключение може да се каже, че дисертацията се отличава с оригиналност и аналитичен подход при представяне на проблемите. Личи задълбочено познаване както на международната, така и на българската доктрина.

Трудът представлява удачно преливане от теория към практика. Постигнат е баланс между представянето на различни научни доктрини като при разглеждането на въпроса за примата на правото на ЕС и съотношението с националните конституции, който не е нов за правната теория, са представени интересни авторови тези, които намират своята опора в анализи и систематизиране на практиката на националните конституционни съдилища.

Това може да бъде определено като една от силните страни на дисертацията.

Висока оценка заслужава и разглеждането на въпроса за защитата на правата на човека като един от важните аспекти на взаимоотношението между правото на ЕС и конституциите на държавите членки, който възниква в процеса на развитие на интеграционната общност. Защитата на правата на човека исторически е свързана с националните конституции и ако този въпрос не бъде разгледан трудът не би бил пълен и достатъчно задълбочен.

Трудът има ясен фокус и основаната теза е разгърната последователно в отделните глави като личи свързаност между анализираните проблеми. Дисертацията се отличава с научни приноси, които обосновават високата оценка на труда. В това отношение следва да бъдат споменати предложенията *de lege ferenda, сред* които препоръките относно съдържанието на националните конституции, уеднаквяването на терминологията, теорията за възникващата необходимост от защита на двата правни реда един от друг, понятието за „ненарушимото ядро“ на конституциите и начините за

неговата защита.

Разглежданата материя е интересна от теоретична гледна точка и същевременно има и практическо значение. Затова като препоръка за подобряване на труда (и особено при евентуално публикуване на дисертацията) бих предложила поставяне на по-силен акцент върху авторовите изводи и обособяване на изводите в края на всяка глава под формата на препоръки или заключителни бележки.

По този начин ще се открои по-ясно приносът на автора в съществуващата вече доктрина. Наред с това, на базата на анализът на практиката конституционните съдилища на ЕС авторът може да обмисли и конкретни препоръки към националния конституционен съд, които да бъдат обобщени след съответните глави или в края на дисертацията. Подобен подход ще допринесе за повишаване на практическата стойност на труда.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на изложеното и предоставените документи приемам, че дисертационният труд на „Взаимоотношението между правото на ЕС и конституциите на държавите членки“ на Антон Георгиев Кашуков отговаря в пълна степен на изискванията на закона за придобиване за придобиване на образователна и научна степен „доктор” по професионално направление 3.6. Право (Международно публично право)

Може да се направи изводът, че монографията съдържа ясно изразени теоретични приноси и авторови твърдения, които имат научна и правна стойност както за теорията, така и за практиката на националния съд.

Този извод ми дава основание да изразя подкрепа за присъждането на образователна и научна степен „доктор” по професионално направление 3.6. Право (Международно публично право) от Антон Кашуков.

София, 12 август 2020 г.

.....

доц. д-р Диана Ковачева